

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI ÉMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-4668/2021. számú ügyben

A Komárom-Esztergom Megyei Gyermekvédelmi Központ, Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és Általános Iskola Különleges Gyermekotthonában (Tata) a COVID-19 helyzetre tekintettel tett látogatással összefüggésben

*Előadók: dr. Györffy Zsuzsanna
dr. Bukor Liza*

Érintett szerv: Komárom-Esztergom Megyei Gyermekvédelmi Központ, Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és Általános Iskola Különleges Gyermekotthona (Tata)

2021.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-4668/2021. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése rögzíti hivatalból indított eljárási jogosultságomat. A hivatkozott jogszabályhely szerint a hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására *vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat*. Az Ajbt. a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére is kötelez, valamint kiemelt feladatorként nevesíti a gyermekek jogainak védelmét.¹

A COVID-19 járvány az egész világnak, így hazánkknak is nagy kihívást jelent. Minderre tekintettel kiemelt feladatorknak tekintem a bentlakásos intézményekben, ezen belül a gyermekotthonokban élők ellátási körülményeinek monitorozását. Mindezek érdekében az Komárom-Esztergom Megyei Gyermekvédelmi Központ, Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és Általános Iskola Különleges Gyermekotthonában, Tatán (a továbbiakban: Gyermekotthon) 2021. augusztus 5-én munkatársaimmal helyszíni látogatást tartottam.

A COVID járványhelyzet, illetve a megelőzésnek az ellátott gyermekekre, és az ő jogaikra gyakorolt hatás szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatról készült alábbi jelentés az intézmény vezetősége által elmondottakat, továbbá gyermekotthonban élők körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza. Figyelemmel arra, hogy a gyermeki jogok gyermekvédelmi szakellátást nyújtó intézményekben való érvényesülését hivatali elődeim is folyamatosan monitorozták, elengedhetetlennek tartottam a jelen látogatásom során a szakemberek által jelzett és észlelt problémák rögzítését is.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *Az oktatáshoz való jog:* „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország e jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A fogyatékossgal élők kiemelt védelme:* „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés];
- *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés];
- *A testi és lelki egészséghez való jog:* „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés].

---

¹ Lásd Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pont, és 1. § (3) bekezdés

Az alkalmazott jogszabályok

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény és az ahhoz kapcsolódó fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény;
- a fogyatékos személyek jogairól és a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, (a továbbiakban: Gyvt.);
- a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény, (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény);
- a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. Rendelet, (a továbbiakban: Gyer.);
- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet)

A megállapított tényállás

Az alapvető jogok biztosát és munkatársait az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat Komárom-Esztergom Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatának (a továbbiakban: Szakszolgálat) területi igazgatója és a Gyermekotthon vezetője fogadta, valamint bemutatták az intézményben folyó munkát, illetve beszámoltak a járványügyi intézkedésekről.

A Gyermekotthonról

A Gyermekotthon Tata városában 2003-ban nyílt meg. Az induláskor csak két csoport működött a négyszintes épület első, illetve második emeletén és a Komárom-Esztergom Megyei Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Kollégium része volt. A későbbiek folyamán újabb két csoporttal bővült az intézmény. 2016. szeptemberében a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vette át a fenntartói szerepet a Klebersberg Intézményfenntartó Központtól.

A Gyermekotthon a gyermekvédelmi szakellátás keretében otthont nyújtó-, különleges- és utógondozói ellátást biztosít 3-24 éves korig gyermekek és fiatal felnőttek számára Komárom-Esztergom megye területéről.

A Gyermekotthon engedélyezett létszáma 40 fő, egy gyermekotthoni csoportban maximálisan 10 gyermeket helyeznek el, amely során elsődleges szempont a testvérek együttes elhelyezése. A csoportok nem egyforma létszámmal működnek. A Gyermekotthonban a helyszíni látogatás idején 34 gyermek lakott – közülük néhányan több, mint 10 éve élnek az intézményben –, ebből 6 utógondozói ellátott, a legkisebb gondozott 11, a legidősebb 21 éves, a nemek közötti megoszlás körülbelül 50-50%-os. A Gyermekotthonban a látogatás idején csak enyhe értelmi fogyatékos és 2 fő tartós beteg (súlyos diszlexia, gluténérzékenység) gyermek volt elhelyezve. A 24 dolgozói státusból csak egy gyermekfelügyelői státusz volt betöltetlen 2021. július 31-től, fejlesztőpedagógus és pszichológus is dolgozik az otthonban. A Gyermekotthon vezetője 2016 óta dolgozik az intézményben. Elmondása szerint a nevelők között nagy a fluktuáció, őket a legnehezebb pótolni. A Szakszolgálat vezetője ennek okát abban látja, hogy a gyermekfelügyelők a pótlékokkal együtt többet keresnek, mint egy 6-8 éve a pályán lévő pedagógus. A kollégák

közül többen nyugdíj előtt állnak, a fiatal – elsősorban a kisgyermekes – gyermekfelügyelőket az időbeosztás (éjszakai munka) miatt nehezen lehet megtartani.

Nagyon büszkék arra, hogy a járványhelyzetet megelőzően 8 gondozottjuk sportolt versenyszerűen. Sajnálatos azonban, hogy a szigorítások feloldását követően ők már nem kívánták a versenyszerű sportolást folytatni. Egy utógondozott lány azonban több sportágban is eredményesen szerepel.

A kapott tájékoztatás szerint 2020 őszétől a kortárs bántalmazási esetek száma nőtt, az intézményben maradt gyerekek a bezártság miatt gyakrabban kerültek konfliktusba egymással. A kortárs bántalmazás miatt a gyermekvédelmi gyámok több ízben feljelentést tettek. 2020-ban kettő, 2021-ben – a helyszíni látogatásom idejéig – pedig négy kortárs bántalmazás történt az intézményben.

Egy-egy szinten két gyermekotthoni csoport található. A lakószobák kisméretűek, így a gyermekek 2-3 fős szobákban kerülnek elhelyezésre. A lakószobák világosak, jó állapotúak, megfelelően berendezettek, otthonosak, a falaik színesek. A szobákat a gyermekek fotókkal, poszterekkel, különböző gyűjteményekkel díszítik. Egyes gyermekotthoni csoportokban tágas nappali segíti a közösségi életet, a kikapcsolódást. Minden csoport külön konyhával rendelkezik, így a gyermekek is bekapcsolódhatnak az ételkészítési folyamatokba. Jelenléti tanítás idején a gyermekek az iskolában ebédelnek, iskola időn kívül az ebédet egy kft-től rendelik. Az ebéden kívül fejenként napi 600 forint az étkezési normatíva, ha az ebédet is a Gyermekotthon biztosítja, akkor 800 Ft/nap/fő.

A mellékhelyiségek és a fürdők tiszták, a gyermekekkel kapcsolatos igényeknek megfelelőek. A gyermekek az iskola auláját is használhatják kapcsolattartás lebonyolítása céljából. A Gyermekotthonról összességében elmondható, hogy családi jellegű, és számos kikapcsolódási lehetőség áll a gyermekek részére.

A Gyermekotthon a területet az iskolától bérlő, így nincsen saját udvaruk, az az iskolával közös. A Gyermekotthon épülete az iskola felől beázik, a két intézmény külön fenntartása miatt nehézkes a javítási munkák elvégzése. A tervek között szerepel egy másik telken egy új gyermekotthon felépítése.

Oktatás

A kapott információk szerint a gyermekek többsége helyben jár iskolába. A Gyermekotthonnak az iskola jelenlegi vezetőségével jó a kapcsolata.

A jelenléti oktatás szünetelésekor egy nevelő, vagy gyermekfelügyelő tanult a gyermekekkel. A Gattyán Alapítványtól összesen 12 db. laptopot kaptak és minden csoportban van asztali számítógép és internet-hozzáférés. Az online oktatás az iskolák részéről nem működött, a feladatokat többnyire kinyomtatva kapták meg, a csoportokban megoldották, majd visszajuttatták az iskolába.

Az általános iskolát befejezők helyben a speciális szakiskolában tanulhatnak tovább, bőrtárgy készítő, kerti munkás, vagy számítógépes adatrögzítői képzést szerezhetnek. A kapott tájékoztatás szerint ezekkel a végzettségekkel nem nagyon tudnak munkát találni a fiatalok. A látogatás idején 3 lány Bicskén bolti árusnak tanult. Ezzel a szakképzettséggel a fiatalok könnyen el tudnak helyezkedni.

Járványügyi intézkedések

A vezetők elmondása szerint a járvány első hulláma idején kevés fertőtlenítőszer és maszk állt az intézmények rendelkezésére, azok beszerzéséhez „kapcsolati tőkére” volt szükség. A fenntartó 2020 őszétől biztosítja nagy mennyiségben és folyamatosan a védekezéshez szükséges felszereléseket (fertőtlenítőszer, maszk, védőruha). Tesztelésre 2021 májusától van

lehetőség. A Gyermekotthonban négy gyermeket teszteltek, közülük ketten, különböző időpontokban voltak igazoltan fertőzöttek. Elkülönítették őket, komolyabb tüneteik nem voltak.

A munkatársak közül 4 fő volt fertőzött, 1 főnek pedig hozzátartozója megbetegedése miatt kellett karanténban maradnia, a túlórák száma emiatt jelentősen megnőtt.

A munkatársak $\frac{3}{4}$ -e, az utógondozottak közül 5 fő, a 16-18 év közöttiek közül 6 fő vette fel az oltást. A 14-16 év közöttiek közül 2 gyermek, a 12 év felettek közül 1 gyermek kéri össze az oltást.

A fenntartó a COVID tájékoztatókat és a kapcsolattartási rendet folyamatosan küldte az intézményeknek, azokkal kapcsolatosan intézményvezetői utasítások is születtek. Az aktuális kapcsolattartási rendet a gyermekotthonokban kifüggesztették. A munkatársaknak a jelenléti íven ki kellett tölteniük a műszak kezdés előtti lázmérés eredményét.

Jelenléti tanítás idején az iskolába való belépéskor és a gyermekotthonba való visszaérkezésekor a gyermekek lázát megmérték, a kezüket fertőtleníteniük kellett.

Kapcsolattartás

A Gyermekotthonban élők közül 3 főnek nincs a szüleivel kapcsolata. A gyermekek mintegy $\frac{2}{3}$ -a az intézmény területén látogatható, $\frac{1}{3}$ -uk hazamehet kapcsolattartásra. A kapcsolattartásra vonatkozó határozatban a gyámhivatal a gyermekvédelmi gyámokat többnyire felhatalmazza a gyermeknek a gondozási helyéről, legfeljebb két napra történő eltávozására, és a két napnál hosszabb szabadság gyám által történő engedélyezésére. A gyámok ezzel a lehetőséggel azonban általában nem élnek.

A helyszínen kapott tájékoztatás szerint a világjárvány első hullámában az intézmény látogatási és elhagyási tilalomra vonatkozó rendelkezéseket a gyermekek jól kezelték, betartották, szökés nem volt jellemző.

A világjárvány második hullámában a helyhez kötöttséget már nehezen viselték a gyermekek, már nem féltek annyira a fertőzéstől, az engedély nélküli távolmaradások száma emelkedett, sok esetben a szülők rejtegették a gyermekeiket.

A járványhelyzet harmadik hullámának lecsengése után a gyermekek, ha kértek is kimenőt jellemzően csak a gyermekotthon elé mentek ki beszélgetni, nem tudtak mit kezdeni a „visszanyert szabadsággal”.

A szülőket levélben értesítették a személyes kapcsolattartás szünetelésének időtartamáról, valamint arról, hogy ezen idő alatt a gyermekek az intézményben nem látogathatók, és a hazautazások (saját otthonban történő kapcsolattartás) is szünetelnek. A hozzátartozókat értesítették arról is, hogy kapcsolattartásra telefonos, írásos és online formában van lehetőség.

Az intézmény elhagyási és látogatási tilalom idején a gyermekvédelmi gyámok és a gyermekjogi képviselő telefonon, illetve messengeren tartották a kapcsolatot a gyámoltjaikkal. Amikor nincs akadálya a személyes kapcsolattartásnak a gyermekvédelmi gyámok a Gyvt.-ben meghatározott időközönként látogatják a gyermekeket, de van olyan gyám is, aki hetente felkeresi a Gyermekotthont. A gyermekjogi képviselő kéthavonta, olykor bejelentés nélkül keresi fel az intézményt, a gyermekkel közvetlen a kapcsolata, látogatásakor megkérdezi, hogy ki szeretne vele beszélni.

A vezetők elmondása szerint a munkatársaknak a gyermekvédelmi gyámokkal és a gyermekjogi képviselővel egyaránt jó a kapcsolata.

Jelzett problémák, javaslatok

Komárom-Esztergom Megyében – a Fejér megyei, valamint a Veszprém megyei szakszolgálatok igazgatóinak jelzésével megegyezően – szintén problémát jelent, hogy a nevelőszülői gondoskodásból egyre fiatalabb korban és egyre több gyermek kerül be, vagy vissza a gyermekotthonokba, lakásotthonokba.

Sajnálatosan növekedett a pszichés problémákkal küzdő szakellátásba kerülő gyermekek száma is. A kapott információ szerint Komárom-Esztergom megyében a pszichiátriai ellátásban részesülő gyermekek 80 %-a gyermekvédelmi szakellátott.

Problémát jelentett, hogy a járványhelyzet miatt szüneteltek a szakértői vizsgálatok, azonban azokat a gyermekeket, akiknek a gyámhivatal ideiglenes gondozási helyként az adott gyermekotthont jelölte ki, az intézményeknek szakértői vélemény hiányában is fogadni kellett. Ebből következően egyes gyermekek olykor hónapokig nem az állapotuknak és a gondozási szükségletüknek megfelelő intézményben voltak.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, és az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján a biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében *hivatalból eljárást* folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére.

A törvény 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. Ebből következően a gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a*

korábbi alkotmánybíróági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybíróági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel azt mondta ki, hogy „az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybíróági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja, vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”

Ha összevetjük az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, a XV. cikk (5) bekezdésében, a XVI. cikk (1) bekezdésében, XX. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány a 67. § (1) bekezdésének, 70/A §-ának, 70/D. § (1)-(2) bekezdésének valamint 70/F § (1) (2) bekezdésének a szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybíróági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybíróági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, a magasabb szintű szakmai, tudományos oktatásban való részvételhez kellő tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből eredő intézményvédelmi kötelezettség összetett követelményrendszerrel támaszt az állammal szemben az alapjogok érvényesülésére. Magában foglalja a szabályozási kötelezettséget, adott esetben az anyagi támogatási kötelezettséget, a meglévő vagy az alapjog érvényesülés szempontjából az Alaptörvény által megkívánt intézményes formák védelmét (s egyben tartózkodást a működés tartalmi befolyásolásától). Mindezek nyomán *fennáll az állami kötelezettsége az oktatáshoz való jog gyakorlásának lehetőségét biztosítani az intézményi struktúra létrehozásával, fenntartásával.* Az Alkotmánybíróság 3046/2013. (II. 28.) AB határozata kiemelte, hogy az oktatáshoz való jog, illetve az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség tartalmával több ízben foglalkozott, az ezekben kifejtett álláspontját pedig az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdésével

összefüggésben fenntartja. Hangsúlyozta: a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége az oktatási rendszer működtetésének folyamatos figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása.

2. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossgal élők védelme. Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése a korábbi Alkotmány 70/A.§-hoz hasonlóan tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. Cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

Az Alkotmánybíróság a 42/2012. (XII. 20.) AB határozatban megállapította, hogy az Alaptörvény XV. cikke változatlan tartalommal fenntartja az egyenlőség általános, nem csak az alapjogokra kiterjedő – vagy, ahogy az Alkotmánybíróság gyakran nevezte: a “jogegyenlőség” – követelményét és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. A két évtizedes, töretlen, az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekinthető alkotmánybíróági gyakorlat rögzíti, hogy a *hátrányos megkülönböztetés tilalma* arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmazott.

Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítéltető meg.

Bár az Alkotmány – ahogyan az Alaptörvény is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltotta a hátrányos megkülönböztetést, az Alkotmánybíróság szerint e tilalom, ha a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre.

Az egyenlő bánásmóddal és az esélyegyenlőséggel összefüggésben érdemes arra is utalni, hogy az alapvető jogok biztosa számára az Ajbt. immár fontos célként fogalmazza meg a *leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokhoz tartozó személyek jogainak fokozott védelmét*, ugyanakkor eddig az országgyűlési biztosok – külön törvényi felhívás nélkül is – kiemelt figyelmet fordítottak az ebbe a csoportba tartozók alapvető jogainak a védelmére.

A töretlen ombudsmani gyakorlat alapján nyilvánvalóan e személyi körbe tartoznak a *hajléktalanok, a fogyatékossgal élő személyek, az idősek, a betegek*, ezen belül pedig kiemelten a *pszichiátriai betegek, a fogvatartottak*, továbbá ide sorolhatóak a 18 év alatti *gyermekek*, sőt a 18 év feletti *fiatal felnőttek* is.

A felsorolt egyes társadalmi csoportok más és más okokból (például az egzisztenciális helyzetük, életkoruk, egészségi vagy mentális állapotuk miatt) minősülhetnek veszélyeztetettnek, a közös pont bennük egyfelől az, hogy helyzetük miatt kiszolgáltatottak valamennyi állami, közhatalmi beavatkozással szemben. Másfelől esetükben súlyos és közvetlen következményekkel járhat az is, ha az állam nem tesz eleget egyes alkotmányos feladatainak, a speciális, rászorultakat segítő szabályozás és gyakorlat kialakításával, fenntartásával kapcsolatos kötelezettségeit nem vagy nem megfelelően látja el. Legyen szó ugyanakkor indokolatlan közhatalmi beavatkozásról, vagy éppen állami feladat, kötelezettség elmulasztásáról, az érintettek jog-, illetve érdekérvényesítő képessége minimális.

3. *A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az objektív intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki: az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapjogainak előmozdítása, érvényesülése, védelme érdekében.*

Ezt az alaptételt megtaláljuk az Egyezmény preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó, védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az Egyezmény 19. cikk 1. pontja a részes államokat a gyermeket az erőszak bármely formájával szembeni védelemre kötelezi. Az Egyezmény 20. cikk 1. pontja a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti.

4. *Az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdése értelmében a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülése, mint államcél az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint nem nélkülözheti a nemzetgazdaság mindenkori teherbíró képességének mértékét. Az Alkotmánybíróság utalt arra is, hogy általános ismérvekkel csak egészen szélső esetekre korlátozottan határozhatja meg az állami kötelezettség kritikus nagyságát, vagyis azt a szükséges minimumot, amelynek hiánya már alkotmányellenességhez vezet. Az 56/1995. (IX. 15.) AB határozat szerint a testi és lelki egészséghez való jogként meghatározott alkotmányi követelmény az államnak azt az alkotmányos kötelezettségét jelenti, hogy a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, az állam és a társadalom lehetőségeihez igazodva olyan gazdasági és jogi környezetet teremtsen, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja a polgárok egészséges életmódjához, életviteléhez. Az alkotmánybírósági gyakorlat szerint a testi és lelki egészséghez való jog tehát önmagában alanyi jogként értelmezhetetlen, állami – intézményrendszert fenntartó, működtető – kötelezettségként fogalmazódik meg, amely magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy a törvényhozó a testi és lelki egészség bizonyos területein alanyi jogokat határozzon meg.*

III. Az ügy érdemében

1. **Védőfelszerelés, tisztító-, fertőtlenítő szerek rendelkezésre állása, elkülönítés lehetősége**

A vezetőktől kapott tájékoztatás szerint a világjárvány az intézményben dolgozókat és a gondozott gyermekeket is érintette, a fertőzött gyermekeket el tudták különíteni. A szükséges

tisztító- és fertőtlenítő szerek beszerzése a kezdetekben nehézségekbe ütközött, a fenntartó azokat azonban 2020 ősztől folyamatosan és kellő mennyiségben biztosítja.

Jelenléti tanítás idején az iskolába való belépéskor és a gyermekotthonba való visszaérkezésekor a gyermekek lázát megmérték, a kezüket fertőtleníteniük kellett. A kapcsolattartások a járványügyi intézkedéseknek megfelelően történtek, a korlátozásokról a szülőket levélben értesítették.

Összességében elmondható, hogy a Gyermekotthon a járványhelyzet megkívánta szükséges lépéseket megtette.

2. A gondozott gyermekek oktatásával összefüggésben

A gyermekek tankötelezettségéről az Nkt. 45. § (1) bekezdése rendelkezik. E szerint Magyarországon – a törvényben meghatározottak szerint – minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni. A 2019. szeptember 1-jétől hatályos Nkt. 45. § (5) bekezdése értelmében a tankötelezettség alapvetően iskolába járással teljesíthető. Az egyéni munkarendet a tanuló egyéni adottsága, sajátos helyzete indokolhatja, amennyiben az a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös.

A rendelkezésemre álló információk szerint a Gyermekotthonban az online oktatáshoz szükséges informatikai eszközök rendelkezésre álltak, az internet elérhetőség folyamatos volt. A feladatokat azonban a gyermekek papíralapon kapták meg, a tanuláshoz a szakdolgozók nyújtottak segítséget.

A látogatás tapasztalataira figyelemmel kiemelt fontosságúnak tartom és köszönöm az intézmény dolgozóinak a járványhelyzetre tekintettel való túlmunkáját, a gyermekek tanulásához nyújtott segítségét.

3. A gyermekek kapcsolattartása tekintetében

A Gyvt. 9. §-a a nevelésbe vett gyermek kapcsolattartáshoz való jogát a gyermek különleges jogaként nevesíti. A Gyer. 30/H §-a alapján a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek a gyámhivatali határozatban szabályozottak szerint tarthatnak kapcsolatot a hozzátartozóikkal. A Gyvt. 86. § (1) bekezdése rendelkezik a gyermekvédelmi gyám a gyermek gondozásával, nevelésével összefüggő feladatairól. A Gyvt. 86. § (1) bekezdésnek a) és b) pontja szerint a gyámnak a kirendelését követően legfeljebb tizenöt napon belül személyesen kell találkoznia a gyermekkel. Ezt követően legalább havonta egy alkalommal, a hatodik életévét be nem töltött gyermek esetén legalább kéthetente fel kell keresnie a gyermekeket. A gyám kötelessége, hogy a gyermek számára telefonon elérhető legyen, illetve – a gyermek kérésére – a gondozási helyén vagy semleges helyen való találkozás lehetővé tétele.

A Gyvt. 11/A. § (1) bekezdése szerint a gyermekjogi képviselő ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek e törvényben meghatározott jogainak védelmét, és segíti a gyermeket jogai megismerésében és érvényesítésében, valamint kötelességei megismerésében és teljesítésében. A gyermekjogi képviselő kiemelt figyelmet fordít a különleges vagy speciális ellátást igénylő gyermek védelmére. Gyvt. 11/A. § (3a) bekezdése alapján a gyermekjogi képviselő jogosult az általa kezdeményezett időpontban a gyermekkel személyesen, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató vezetőjének, illetve munkatársának – ideértve a nevelőszülőt is – jelenléte nélkül találkozni. A gyermek gondozási helyének biztosítania kell a gyermek és a gyermekjogi képviselő zavartalan kapcsolattartásának körülményeit.

Az intézmény elhagyási és látogatási tilalom idején a gondozott gyermekek telefonon, levélben, illetve messengeren tartották a kapcsolatot a hozzátartozóikkal, gyámjukkal és a

gyermekjogi képviselővel. Látogatásom idején a kapcsolattartás a gyámhivatali határozatban foglaltaknak megfelelően történt. A gyermekvédelmi gyámok, valamint a gyermekjogi képviselő gondozottakkal való kapcsolattartását, munkájukat a vezetők a járványügyi korlátozások idején és attól függetlenül is jónak ítélték.

A helyszíni látogatás tapasztalataira, valamint a COVID-19 járványhelyzet miatti megelőzés szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú látogatásra tekintettel ombudsmani *intézkedést nem teszek, jelentésemet figyelemfelhívásnak szánom.*

A Gyermekotthonban dolgozók – a járványhelyzetben fokozott megterheléssel járó – a munkáját, a vezetőknek a gyermekvédelmi szakellátással összefüggő problémákra vonatkozó jelzését köszönöm. A jelzéseket a tárgykörben esetlegesen indított vizsgálataim, utóvizsgálataim során figyelembe veszem.

Budapest, 2021. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos